

POTREBA HOSPODÁRSKEJ A POĽNOHOSPODÁRSKEJ REGIONÁLNEJ POLITIKY

Anna Belajová

Vysoká škola poľnohospodárska, Nábřežie Andreja Hlinky 2, 949 76 Nitra

Anotácia:

Potreba uplatňovania regionálnej agrárnej politiky vyplýva z potrieb efektívneho zhodnocovania poľnohospodárskej pôdy v diferencných prírodných podmienkach cez produkčné a mimoprodukčné funkcie poľnohospodárstva. Druhým dôvodom je vytváranie vhodnej pozície pre vstup Slovenska do Európskej únie.

Summary:

Need of agricultural regional policy comes from needs of effective use of agricultural land in different natural conditions using production and non-production functions. Second reason is to create a suitable position for Slovakia to join European Union.

Kľúčové slová:

regionálna politika, regionalizácia, poľnohospodárske regióny, mimoprodukčné funkcie, verejné zdroje

Key words:

regional policy, regionalisation, agricultural regions, public sources, non-production functions

Koncepcia agrárnej politiky bola formulovaná ako jedna z prvých odvetvových politík Slovenska. Je uplatňovaná predovšetkým ako globálna, bez výraznejšieho rešpektovania podmienok a rozvojovej úrovne jednotlivých podsystémov priestorovej štruktúry. Regionálne prístupy sa síce dlhodobo uplatňujú voči oblastiam s horšími prírodnými podmienkami, avšak opäť celoplošne. Voči konkrétnym územne administratívne vyčleneným územiám, alebo rozvojovým programom sa doposiaľ neuplatňuje špecifická regionálna politika.

Hospodárska politika rešpektujúca regionálne prístupy

Poľnohospodársku regionálnu politiku je potrebné chápať v kontexte s regionálnou hospodárskou politikou, pretože vzťahy hospodárskej a odvetvových politík sú priame vo viacerých odvetviach /liberalizácia cien, reštrukturalizácia, privatizácia/.

Avšak ani v hospodárskej politike Slovenska sa doposiaľ systémovo nepresadzuje podpora regionálnych rozvojových podmienok. Vyplýva to i z toho, že objem verejných prostriedkov a systém ich prerozdelenia nedovoľovali v širšom meradle vytvárať osobitné /regionálne/ fondy. Napriek tomu je potrebné už teraz premyslene formulovať ciele regionálnej politiky, zisťovať podmienky pre ich naplnenie, stanoviť postupnosť krokov a formovať nástroje, prostredníctvom ktorých by mali byť regionálne zámery uskutočnené.

Je niekoľko významných argumentov, ktoré potvrdzujú potrebu uplatňovania hospodárskej politiky na regionálnych zásadach.

1. Národná ekonomika je agregátom regionálnych ekonomík, značne diferencovaných tak z hľadiska vnútorných rozvojových podmienok, ako aj miery otvorenosti voči kooperačným a integračným procesom.

Výrazné regionálne disproporcie v rozvoji oslabujú národnú ekonomiku cez nevyužitie disponibilných zdrojov /ľudských, kapitálových/, pričom akcelerácia rastu národnej ekonomiky vyžaduje podporu ekonomických príležitostí po celom území, teda aj v menej rozvinutých oblastiach.

Tabuľka 1

Diferenciácia rozvojovej úrovne vybraných regiónov Slovenska

Ukazovateľ	MJ	SR	Dunajská Streda	Rimavská Sobota	Banská Bystrica	Čadca
Pridaná hodnota/obyv.	Sk	44543	34053	22617	51162	17287
Podiel priemyslu na HO	%	54	29	51	42	38
Podiel služieb na HO	%	9	14	6	20	7
Miera nezamestnanosti	%	17,5	21	29,5	10	22
Priemerná mzda v NH	Sk	5601	5680	5391	5848	5082
Hustota obyvateľovna km ²	poč.	109	103	54	86	132

Prameň: Spracované podľa štatistických informácií SŠÚ 1994

2. Regionálne rozvojové dispozity prinášajú so sebou sociálne a politické pnutie a preto v demokratických štátoch nachádzajú ich riešenia podporu v štátnych a regionálnych orgánoch.

3. Záujmom Slovenska o členstvo v EÚ vzniká potreba vytvárania vhodnej pozície pre vstup. Nevyhnutnou podmienkou je aj uplatňovanie regionálnej politiky. Politika EÚ smeruje k posilňovaniu ekonomickej a sociálnej súdržnosti integrovaného priestoru a k redukcii regionálnych disproporcií. Potvrdzuje to i trend zvyšovania finančných prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ, špeciálne určených na podporu slabšie rozvinutých regiónov. Kým v roku 1991 bolo vyčlenených zo štrukturálnych fondov EÚ na regionálne programy 13 mld ECU, v roku 1993 už 22 mld ECU.

Nevyhnutnou podmienkou získania prostriedkov zo štrukturálnych fondov, je vládami uznaná regionalizácia územia krajiny, pretože prostriedky z fondov sú určené na presne vymedzené regionálne podmienky a regionálne programy. Navyiac sú viazané aj na čiastočnú finančnú podporu regionálnych programov vládami krajín.

Poľnohospodárska regionálna politika

Ak posudzujeme vplyv poľnohospodára na sociálny a ekonomický rozvoj Slovenska z pohľadu národohospodárskeho musíme konštatovať, že nie je výrazný a má tendenciu znižovať sa.

Ak sa však pozeráme na jeho vplyv cez regionálny pohľad a cez jeho multifunkčnú schopnosť, javí sa vplyv poľnohospodárstva na rozvoj územia značne diferencovaný a cez niektoré funkcie aj ťažko objektívne kvantifikovateľný. Zabezpečenie výživy, udržanie osídlenia a kultúrneho rázu krajiny a vplyv na ekológiu sú funkcie, ktorých ekonomický či sociálny dopad na rozvoj územia je ťažko kvantifikovateľný.

Tabuľka 2

Prehľad vybraných ukazovateľov charakterizujúcich vplyv poľnohospodárstva na rozvoj územia

Ukazovateľ	MJ	SR	Dunajská Streda	Rimavská Sobota	Banská Bystrica	Čadca
Podiel poľn. na hrubom obrate	%	10,5	24,5	17,6	4,5	3,4
Podiel poľn. na zamestnanosti	%	7	36	28	3,5	4,5
Podiel vidiec. obyvateľstva	%	43	59	54	39	60
Priemerná mzda v poľn.	Sk	4450	5575	4053	4778	4176
Výmera p.p. /obyvateľa	ha	0,52	0,75	1,02	0,36	0,26

Prameň: Štatistické informácie SŠÚ 1994

Dôvody uplatňovania poľnohospodárskej politiky sú integračného a rozvojového charakteru.

1/ Integračné dôvody súvisia so vstupom Slovenska do EÚ. Poľnohospodárstvo a monetárna politika sa javia ako najväčšie trecie plochy pri vytváraní dobrej východiskovej situácie pre vstup do EÚ.

- Prispôbiť sa trendu ekonomizácie poľnohospodárskej výroby EÚ pre Slovensko znamená zvýšiť tlak na znižovanie výrobných nákladov. Nejde len o znižovanie výrobných nákladov cez technologické prezbrojenie poľnohospodárstva a inú kvalitu riadenia, ale aj cez mieru a spôsob využitia pôdneho fondu alokovaného v konkurenčných a nekonkurenčných podmienkach.

Je preto potrebné vymedziť nielen jej rozsah, ale aj lokalizáciu do oblastí /regionalizáciu/.

- Ďalším dôvodom pre regionalizáciu poľnohospodárstva je potreba vytvárania administratívnych podmienok pre čerpanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ na účely, ktoré napĺňa svojimi funkciami poľnohospodárstvo. Nejde len o možnosť čerpania prostriedkov z Európskeho poľnohospodárskeho zabezpečovacieho a garančného fondu /EAGGF/ cez výrobnú-trhovú funkciu, ale cez mimoprodukčné funkcie aj z ostatných fondov EÚ, ktoré sledujú také prioritné ciele, rozvoj vidieckych oblastí, riešenie dlhodobej nezamestnanosti a podporu začleňovania mladých ľudí do pracovného procesu. Prostriedky sú určené na rozvojové programy do oblastí /území/ presne definovaných podmienkami EÚ, kde sa výrazne prejavuje diferencovaný regionálny prístup.

2/ Rozvojové dôvody

- Nutnosť racionálneho využívania najväčšieho prírodného zdroja Slovenska - poľnohospodárskej pôdy vo väzbe na efektívnosť a podporu vytvárania ekonomických príležitostí aj v nekonkurenčných podmienkach vedie k potrebe vyjasnenia a spoločenského uznania prioritnej funkcie poľnohospodárstva /trhovej, ekologickej, krajnotvornej, sídelnej, sociálno - ekonomickej/ v konkrétnych územiach. Ide teda o potrebu regionalizácie /vymedzenia území/, ktorej prvoradým cieľom je vymedzenie prioritných funkcií poľnohospodárstva, od ktorých sa odvíja jeho vplyv na sociálny a ekonomický rozvoj územia. Až potom je možné cielene uplatňovať špecifickú regionálnu politiku orientovanú na podporu konkrétnych funkcií poľnohospodárstva v území.

- Výrazné obmedzenie verejných zdrojov do poľnohospodárstva núti zamýšľať sa nad ich účinnosťou. Doterajšie plošné smerovania dotácií do podhorských a horských oblastí neprináša výraznejší efekt v oblasti reštrukturalizácie, a ani v oblasti ekonomickej stability poľnohospodárskych subjektov. Od systému prerozdelenia verejných zdrojov do presne definovaných oblastí a na konkrétne rozvojové programy sa dá očakávať vyšší efekt. V ostatnom období to potvrdzujú i dotácie určené na chov kôz a oviec.

Postupnosť krokov k poľnohospodárskej regionálnej politike

Uplatňovanie poľnohospodárskej regionálnej politiky si vyžaduje vytvoriť systém pre jej funkčnosť, stanoviť postupnosť krokov a rešpektovanie dymenzitu vývoja v čase.

Prvým krokom by mala byť exaktne uskutočnená regionalizácia poľnohospodárstva /vymedzené územia/, ktorej cieľom je stanovenie prioritných funkcií poľnohospodárstva, v územiach na základe kritérií, ktoré zohľadňujú nielen odvetvové, ale aj teritoriálne podmienky rozvoja. Dá sa očakávať, že poľnohospodárska regionálna politika usmerňovaná na základe funkcií poľnohospodárstva v území výraznejšie ovplyvní najmä

v nekonkurenčných podmienkach doterajší vplyv poľnohospodárstva na sociálny a ekonomický rozvoj oblasti.

Následne je potrebné spoločensky uznať regionalizáciu a prioritu funkcií poľnohospodárstva v území.

Spoločenské uznanie poľnohospodárskej regionalizácie by znamenalo iné prerozdelenie verejných zdrojov a podporu nielen výrobného - ekonomického využívania pôdy, ale aj podporu mimoprodukčných funkcií poľnohospodárstva.

Ďalším krokom by mala byť prehlbujúca regionalizácia /II. etapa/, ktorej cieľom je hlbšie poznanie rozvojových podmienok v územných celkoch, na základe čoho je možné objektívnejšie definovať funkcie poľnohospodárstva a vymedziť rozvojové priority v území.

Takto uskutočnená regionalizácia umožní vytvoriť systém prerozdelenia verejných zdrojov na vymedzený účel a do oblastí, ktoré ich môžu efektívnejšie využiť. Čerpanie verejných zdrojov je potrebné viacej viazať na regionálne rozvojové programy predkladané z lokálnej alebo regionálnej úrovne.

Záver

Systémové uplatňovanie poľnohospodárskej regionálnej politiky v podmienkach Slovenska je nutnosťou, ktorá vyplýva nielen z dôvodu diferencovaných prírodných podmienok, ale hlavne z diferencovaného vplyvu poľnohospodárstva na sociálny a ekonomický rozvoj územia cez produkčné a mimoprodukčné funkcie, ale aj z dôvodu vytvárania čo najvhodnejšej pozície pre vstup Slovenska do EÚ, vrátane možnosti čerpania zdrojov zo štrukturálnych fondov EÚ.

Literatúra:

- Belajová, A. : Regionálna poľnohospodárska politika a poľnohospodárska regionalizácia, Acta operativa - oeconomica XLIX., s. 145-151
- Belajová, A. a kol. : Vymedzenie poľnohospodárskych regiónov Slovenska, správa VÚ, PEF VŠP v Nitre, 1994
- Blass, G. : Regionalizácia agrárnej politiky. Zborník zo seminára. Regionální zemědělská politika, VÚZE Praha 1994, s. 14-20
- Hrabánková, M., Němec, J., Morková, C. : Regionální politika v zemědělství, Výskumná studie č. 18, VÚZE Praha, 1994
- Shaffer, R. : Community Economics, IOWA State university press /AMES/, 1989. Guide to the Community Initiatives 1994 - 99, .LH 6
- Luxembourg: Office for official publications of the European Communities, 1994